

Gallen -Kallela ja Konginkangas

12.4. 1933

Suomen Kuvalehdelle kirjoitt. ja valok. maisteri

Helmi Helminen

"Jos näet sen Kallelan, soat sanna terveiset", lupasi Pykälämäen Jooseppi käytyäni taas kerran hänen luonaan Konginkankaan Räihässä. Se oli kevättalvella 1931. Kun palasin toisen kerran Pykälämäkeen, oli meillä yhteinen suru, ettei terveisiä saatu enää perillevietyksi. Hiljalleen syntyi juttelu Aleksin Gallen-Kallelan oleskelusta paikkakunnalla ja Joosepin ja Justiinan muistista välähteli monta elettyä tai kerrottua tuokiokuvaa taiteilijan vaelluksista milloin Konginkankaan metsissä, milloin Madridin syrjäkujilla. Vaikka on jo yli kaksikymmentä vuotta kulunut siitä, kun hän viimeksi asusti Lintulahden ja Saukkovuorten tienoilla, muistetaan monet vuorosanat ja yksityiskohdat yhtä tarkaan kuin eilispäivän tapahtumat.

Kallela-kirja I: ssä taiteilija itse kuvaa erästä mikkosunnuntaita, myrskyistä moottorimatkaa suuren noidan, Laiteen Eeron luo. Siellä oli mm. peloiteltu Eeroa kumisella käärmeellä, jota Eerikki luuli oikeaksi ja hoki ihastellen; tietää ne nuo herratki, tietää nee.

Gallen-Kallela asui perheineen Lintulassa. Keiteleen rannalla, jonne hän viimeksi Afrikan matkansa jälkeen tuli varhain keväällä ja asusti syksyyn yli mikkosunnuntain. Justiinan selityksen mukaan se ol Pasase hoejossa Lintula silloin ja sitte kuvattiin miten myö juotiin Kirstinpäevä siellä Lintulan verannossa. Justiina sai Lintulasta valkoisen ruusun, joka vieläkin kukkii Pykälämäen tuvan takana.

Mennään Pykälämäkeen, Justiina keittää hyvää kahvia, oli Kallela usein keuhunut Justiinaa. Tuolla riihessä myö oltiin sillont vielä, savutupariihessä, jossa se käv sitte yhtenä, kun Jooseppi nikkaroi yhtenä sen moalloutoa. Kerran Kallela kysyi rukiista vesrieskaa; "Minkälaista tuo teijän palanen on ?" ja sai Justiinalta palan maistaakseen.

Kallela ja Jooseppi kulkivat Lehmosen päässä vanhoja kalapaikkoja ja lapinraunioita katselemissa. " Ei se olt eäneti yhtään" Jooseppi vakuutti näiltä matkoilta. Milloin hän oli selittänyt Pykälämäen rantakennästä, että "ne on kaikki vein tuomia maita nuo kennäät, veimpaisumuksen aekuisia". Erikoisesti ovat Joosepin mieleen jääneet Madridin katukahakat ja Espanjan "musikot", jotka kuuluvat hokevan; Anna viispenniä, anna kymmenen penniä." Kun he sillä keinoin saavat toisen ottamaan rahansa esille. niin silloin jo vievät. Niihän se sitä tolitti, ettei saa seisotella, pitää mennä kuin mykän. Jos poliisit eivät kerran päässet väliin, Kallela olisi keihästetty jotain Madridin kivmuuria vasten.

Kun Jooseppi on kaiken muun ohella hyvä seppä, "suuntasi" Kallela hänen takomistaankin, "muttei se paljon malttanut olla pajassa" Jooseppi selitti. Kallela kulki paljon halukkaammin sydänmailla, missä ne kelohongat ovat seisseet hänelle kukkina, joita hän itse Kallela-kirjassaan kuvaa. Kyläkunnista hän on maalannut Kotasen rantatörmät, näköalat Saukkovuorilta ja Lintulahden rantakiviltä. Suurimman paikkakunnallisen mielekiinnon kohteina ovat kuitenkin kansantyyppikuvat. Matti Honkosen maalaaminen solkvyö vyöllä ja piippu hampaissa rannassa istumassa", on mieleenpainunut tapaus. Jooseppi ei muista sitä tolittoa, mutta ihan se ol tehä sellasen kuvan kun se Matti

Honkonen ol. "Isoahon Kallesta se ikkiin pistel kuvan". Nuotalla olivat miehet, ja silloin se kuva tehtiin.

Helmi Helminen

kuva no 39 Pykälämäen emäntä Justiina Liimatainen

Lähtetiedot;

Suomen Kuvalehti 1933
Valokuva Kömin Killan arkisto

Pykälämäki

Jooseppi Joosepinpoika Liimatainen syntyi 1854 ja Justiina Juhontytär Hämläinen 1856. Heidät vihittiin 1877, samana vuonna syntyi vanhin lapsi Maria. Heillä oli kuusi lasta, Maria, Konstantin, Kaarlo, Saima, Ida ja Anna. Vain kuopus Anna syntyi Pykälämäessä vuonna 1896. Jooseppi perusti Pykälämäen torpan 1891 Räihän kylälle kruunun maalle, 5,5 km päähän Konginkankaan kirkolta Viitasaarelle vievän tien varteen. Asuntona oli aluksi maasauna, kaksi syltä ja 1 kyynärä pituutta ja leveyttä. Sisällä oli maakuopan seinänä paljas maa ja maan päälle oli ladottu neljä hirsikertaa. Lattia oli yksijatkoinen, ovelta perälle ulottuvista palkeista. Kiuas sijaitsi oikeassa ovinurkassa, suu toiselle sivuseinälle päin. Ovesta vasemmanpuolisessa sivuseinässä oli pieni neliruutuinen ikkuna. Tässä tuvassa perhe asui vuoteen 1901, jolloin tämän asumuksen tilalle tehtiin riihitupa. Jooseppi oli taitava seppä.

Axel Gallén joi monet Justiinan keittämät " äppäkahvit" Pykälämäessä. Kerrotaan tarinaa, että taiteilija oli juomassa seppä Joosepin kanssa Masonmäen kupeessa, pienessä maanrajaan painuneessa pajassa Joosepin keittämää "rohtoa" ja sitäkö kyläkunnan pojat ihmetteli, että kauan Jooseppi siellä pajassa Axelin hammassaräkyä hoiti.

kuva no 40 Pykälämäen sauna

Pykälämäen Joosepin ja Justiinan tytär Saima oli mummuni pikkuserkku, samaa Kalaniemen Kajaman Liimataisten sukujuurta. Joosepin ja Justiinan lähisukulaisia matkusti Amerikkaan, myös heidän tytär Saima. Hän meni siellä naimisiin Lauri Söderströmin kanssa. Söderströmit asuivat New Yorkissa Brooklynillä. Joosepin muiden lasten elinpaikat eivät ole tiedossa.

Vuonna 1952 Saima ja Lauri tulivat Suomeen järjestelemään perikunnan nimiin jääneen Pykälämäen metsän myyntiä. Huopaniemi Suolahdesta leimasi metsän, mikä oli niin tiukkaa, että sen kaataminen piti aloittaa reunasta. Siihen aikaan ei tehty aukkoa, vaan kaadettiin osa puustosta, osan jäädessä vielä kasvamaan. Heikki Penttinen oli savotassa mukana puita kaatamassa 14-vuotiaana.

Jooseppi kuoli 1935 ja Justiina 1940. Eemeli ja Vieno Kovanen muuttivat Pykälämäkeen vuonna 1941. Eemeli oli Pykälämäen Joosepin serkku. Pykälämäessä ei ollut enää pajaa, joten Eemeli kulki kylien taloissa tekemässä taonta- ja myös suutarin töitä. Lapset Helvi ja Heikki kävivät Rähjän koulua, opettajana oli Tekla Rautiainen. Heikki muisteli lapsuutensa aikaa, jolloin Kotasen ja Kaijanjärven välillä oli uittoränni, jota pitkin uitettiin paljon puita Keiteleen rantaan. Heikki muutti pois paikkakunnalta vuonna 1953. Heikin isä osasi myös "seisauttaa veren".

kuva no 41 Saima ja Lauri Söderström Ranta-ahossa kesällä 1952

Penttisen perheen ja Toivo Reinilahden kanssa

Söderströmit asuivat Suomen lomillaan Liimattalan Ranta-ahossa. He ostivat ensimmäisellä lomallaan Ranta-ahoon polkupyörän. Lauri oli mukana tuvan pärekaton teossa. He toimivat Raili Penttisen ja Reino Tuomen puhemiehinä ja olivat sitten heidän vihkitilaisuudessaan Konginkankaan pappilassa elokuussa 1952. Toini Penttinen lupasi Saimalle hoitaa Joosepin ja Justiinan hautausmaalla. Saima lähetti paketteja Amerikasta Ranta-ahoon kuin myös Eemeli Kovasen perheelle.

Saiman ja Laurin 50-vuotishääpäivää vietettiin New Yorkissa. Heidät oli kutsuttu poikansa Raymondin kotiin, Demarst N. J., johon heille oli järjestetty yllätysjuhla 50-vuotisen yhteiselämän johdosta. Avara talo tuli täyteen juhluvieraita. Tilaisuudessa oli monipuolinen tarjoilu ja kylmä illallinen. Kaunis hääkaakku koristi kahvipöydän. Saima leikkasi hääkaakkua. Lapset antoivat isälle ja äidille kultaiset rannekellot ja sukulaiset raha- ym lahjoja. Söderströmit asuivat Brooklynissä koko avioliittonsa ajan. Saimi (Liimatainen) oli syntynyt Konginkankaalla ja Lauri Helsingissä. Heillä on tytär Mrs Olga Pedersen, hän on taideopettaja Ocean side koulussa. Poika Raymond on superintendentti New Yorkin World Fair rakennuksessa. Saimalla ja Laurilla on kuusi lastenlasta. Heidän tyttärensä Olga kiitti kaikkia ja toivoi isälle ja äidille hyvää vointia ja onnea. Näin uutisoitiin lehtileikkeessä vuodelta 1963.

kuva no 42

Lauri ja Saima Söderström 50-vuotishääpäivänä

Kiitokset. Lausumme sukulaisillemme, jotka saavuitte viettämään kanssamme 50 v. hääjuhlaamme jouluk. 28 p. 1963 poikamme Raymond Söderströmin kotiin, 84 Everett RT., Demarest, N J. Tämä oli lastemme järjestämä yllätys meille. Kiitämme teitä kaikkia. Kiitoksemme lahjoista, jotka saimme vastaanottaa lapsiltamme, sukulaisilta ja ystävillemme. Kiitos "Kalevan" Naisille kauniista kukkalaitteista. Kiitokset myös niille, jotka ottivat osaa eivätkä voineet saapua. Kaunis muisto säilyy tästä juhlasta, mielessämme. Kiitos.

Saimi ja Lauri Söderström, 375-64 St., Brooklyn 20, N.Y.

Näin he kiittivät lehdessä juhluvieraita, jotka he luettelivat nimeltä.

Kovasen perheen jälkeen Pykälämäen talo purettiin. Pauli Honkonen ja Johannes Salmikuukka purkivat hirret ja ne myytiin kesämökkitarpeiksi. Kruununtorpan hirsistä tehdyssä kesämökissä Riihilahdella lomailee nykyisin Salme Piilola.

kuva no 43

Pykälämäen torpan hirret kesämökkinä

"Tässä jatketaan elämää, vaimo ja lapset"

1900-luvun alussa Gallén siirtyi maisemamaalauksissaan yhä pelkistetympään muotoon ja vahvoihin väripintoihin. Niiden avulla hän pyrki välittämään katsojalle aistimuksia, joita ei voinut silmin havaita: hiljaisuutta, rauhaa, odotusta. Konginkankaalla hän maalasi lyyristen maisemakuvien sarjan ennakkoiden uutta nostalgisempaa käännettä taiteessaan. Kalelan erämaa-ateljeesta näkyvä järvimaisema ja Konginkankaan rinteiltä avautuva näköala olivat hänelle kaipuun tyyssijoja ja pakopaikkoja. Muuttuvan maailman keskellä ne edustivat jotakin pysyvää, koskematonta, puhdasta ja alkuperäistä.

"Siellä pohjoisessa, napapiirin sisäpuolella, tapasivat silmäni ne näyt, joita olin lapsesta saakka ihannoanut. Siellä kohtasin ne elämän muodot, joiden todella tunsin soveltuvan luonteelleni. Siellä oli vielä tietöntä maata, siellä kuvastelivat vielä taivaanrannalla ääriiviivat koskemattoman sydänmaan, täynnä omaa elämäänsä. Siellä tenhosi uudella voimalla taivaan kuulakkuus ja metsien hurmaava salaperäisyys". Gallén etsi koskematonta maata, korven kansaa, joka teki metsänuotionsa ja saunansa, mihin mieltyi, löi keihäänsä maahan oven suulle ja sanoi: "Tässä jatketaan elämää, vaimo ja lapset".

Paitsi kuvatuissa maisemissa Gallén ja Konginkangas heijastelivat toisiaan, Seurasaaren Gallénin ja Blomstedtin löytönä siirrettyssä Niemelän torpassa ja niissä tuvissa ja erämaissa, jossa hänen tietää Konginkankaalla viivähtäneen. Ja se heijastelu on väkevöittänyt kumpaistakin.

"Onko se korpien hiljaisuus, joka minua niin hurmaa? Tietysti myös rakennuksien jyrkät muodot ja ihmisten kovat, minulle niin kauniit kasvot. Ja mikä minua niin ihastuttaa on heidän lakooninen puheensa. Täällä jos missään olen kuin kotona", vakuutti Gallén. "Luonto on koti".

kuva no 44

Lintula, vallesmannien talo

Gallénin perhe Lintulassa kesällä 1904

Axel Gallén tuli perheineen Räihän Lintulan taloon kesäksi 1904 Espanjassa ja Itävallassa vietetyn talven jälkeen. Usean kuukauden juhlistuna olemisen Wienin seurapiireissä sekä vielä sairastuminen malariaan Espanjassa olivat vieneet taiteilijalta niin fyysiset kuin henkisetkin voimat. Matkaa pohjoisen Keski-Suomen maisemia tallentamaan Gallén oli suunnitellut jo pitkään. Kesäkuun alussa 1904 Gallén perheineen matkasi Jyväskylään etsimään kesäpaikkaa. Jyväskyläläiset ystävät, ennen kaikkea arkkitehti Yrjö Blomstedt lienevät avustaneet kesäpaikan löytymisessä Konginkankaan Lintulan talossa.

Axel Gallénin matkan jatkumista Suolahden kautta Konginkankaalle on asemapäällikkö Ahoniuksen poika kuvaillut 1950-luvulla ilmestyneessä lehtikirjoituksessa. Koska juna Jyväskylästä Suolahteen saapui aamulla klo 9.00 ja matkustajalaiva Kömi lähti kohti Konginkangasta vasta kello viideltä seuraavana aamuna, oli Gallénin vietettävä miltei vuorokausi Suolahdessa laivaa odottelemassa. Tuon päivän aikana Gallén oli tutustunut asemapäällikkö Ahoniukseen ja tämän

poikiinkin, Eyvindiin ja Raineriin, joille hän oli valmistanut erinomaiset jousipyssyt nuolineen. Taiteilijan muu perhe ja runsaat matkatavarat saapuivat muutama päivä myöhemmin. Gallénin lukuisat vierailut Konginkankaalta Suolahteen lujittivat tuttavuuden Rudolf Ahoniukseen ystävyydeksi, joka kesti läpi elämän.

Lintula oli aiemmin ollut pitäjän vallesmannin asuntona, vuosina 1897- 1899 siellä asui kruununnimismies Arvo Johan Hjalmar Liljestrand, vuodesta 1899 Konginkankaan ja Sumiaisten nimismiespiirin nimismies Henrik Konstantin Kuula. Vuonna 1902 Lintula oli myynnissä Päivälehdessä; "Luonnon ihanalla ja terveellisellä paikalla, viisi huonetta, tambuuri ja kyökki, hyvässä kunnossa ja erittäinkin käypä perheelle, joka tahtois omaa huvilaa kesäajaksi. Maanviljelys on pieni, metsä riittää kotitarpeisiin, myytäväksikin. Tila on 5 km kirkolta, josta kesäaikana on säännöllinen laivaliike Suolahden asemalle. Kalavedet ja metsästyspaikat ovat erinomaisia". Tarkempia tietoja antoi ja kauppa välitti J. O. Duchman, Viitasaaren piirin nimismies.

Kesällä 1904 siellä asui talonvahtina ja arentimiehenä Ilves-Matti, Matti Honkonen perheineen. Talon omisti Matti Pasanen. Ilves-Matti oli kotoisin Aholasta, Hans Honkosen veli. Heidän vanhemmat olivat David / Taavetti Aataminpoika Honkonen ja Kristiina Magdalena Erikintytär Wikholm. Gallén on kertonut Ilves-Matista; "Ilves-Matti, Konginkankaan mies, asui entisessä vallesmannin talossa Keiteleen ihanalla rannalla, josta ruunun metsät nousivat hiekkarannalta, rantatie kiersi nousten ja laskien mäkiä, sen molemmin puolin hongikko. Matti oli tunnettu ilveksen ajaja. Hiljainen, hyvä mies, vaikka hänellä oli metsäneläimen liikkeit. Köyhä oli, ei omistanut kuin yhden parin hyviä pieksuja, eikä Lintulasta voitu mennä kirkkoon.... istuimme verannalla - Keitelettä vastaan näkyi valkeita ruusuja".

Taiteilijan vaimo Mary Gallén ei oikein pitänyt olosuhteista Lintulan talossa. Siellä oli hänen mielestä vaikea saada maitoa, kalaa ym. He maksoivat 50 mk kuukaudessa ilman puita, heillä oli yksi sänky, kolme pöytää, kolme tuolia, kaksi tikkiä, neljä tyynyä ja kaksi kupoa olkia patjoiksi. Mary oli vihainen, kun Axel suostui sellaiseen. Maryn kertoman mukaan siellä asui hyvin köyhää kansaa, he olivat ilman kaikkea, ettei ymmärrä miten he voivat elää. Siinä talossa oli kahdeksan hengen talous, isäntäperhe eli hyvin vaatimattomasti, heidän peruseruokaansa oli maito, suolavesi ja kahvia, eräällä viikolla he saivat hätäperunoita, läpimitaltaan tuuman kokoisia, toiset perunat, jotka paleltuivat, olivat vielä pieniä kuin herneet. Pitkässä aittarakennuksessa oli suuria tiinuja täynnä suolamuikkuja. Matti ja Maria Honkosella oli kuusi lasta, Ville, Roosa, Eemel, Alma, Aatto ja Anton. Tyttäret Tilda ja Ida olivat kuolleet jo lapsina. Nuorimmat lapsista opettivat kesävieraiden lapsia kastamaan leivänkannikoita suolaveteen ja sekös oli herkkua heidän mielestään. Tiinut olivat niin suuria, että lasten nenät juuri ja juuri ylettyivät reunan kohdalle. Mary hankki ruokatarpeita naapuritaloista. Läheisen Rantalan talon lapset, 6-vuotias Hilja ja 16-vuotias Ida, toivat Gallénin perheelle maitoa ja kaloja. Hilja jäi leikkimään Gallénin lasten kanssa. Lintulan kuistilla Gallénin perhe istuskeli iltaisin, Alex veisteli ja askarteli. Loppukesällä Mary matkusti Helsinkiin lasten kanssa etsimään tilapäisasuntoa Keravalta Gallénin jäädessä vielä Mikonpäivään asti Lintulaan. Hänestä tuntui haikealta aloittaa retki Räihään kohti syksyä ja erämaata perheen lähdettyä Helsinkiin.

26.7.1913 Gallen-Kallela antoi tiedon Museovirastolle, että Konginkankaalla Lintulan talon takana, kirkonkylästä itäänpäin, on ihmisen tekemä kiviraunio. Kirkonkylän Savolaisen tontilla oleva rautakauden hauta oli juuri löydetty joten hänkin viestitti löydöstään.

Akseli Gallen-Kallelan maalauksia Konginkankaalta

Keski-Suomen rauhallisesti kumpuilevat maisemat, Keiteleen ja Kotasen kauniit rannat, Iisjoen tienoot sekä vaatimaton maalaiselämä sai Gallénin tarttumaan siveltimiinsä uudella innolla. Kesällä 1904 maalatut järvimaisemat kuuluvat taiteilijan järvimaisemien parhaimmiston. Niissä kaikissa järvi on tyyni, enintään sen pinnalla väreilevät "Väinämöisen veneen jäljet", tuulenvireen ja veden virtausten synnyttämät jäljet. Konginkankaalla kerrotaan hänen sanoneen niitä myös ensimmäisen moottoriveneen jättämäksi aallokoksi. Höyryvenekaudella Gallénin moottorivene saattoi ollakin ensimmäinen Keiteleellä.

Yksi näistä Väinämöisen veneenjälkiä kuvaavista teoksista, "Keitele", on päätynyt Lontooseen the National Galleryyn. Siitä maksettiin vuonna 1999 Sothebyn taideteosten arvohuutokaupassa 243500 puntaa, 2,24 miljoonaa markkaa. Taulun osti yksityinen keräilijä, joka ilmeisesti lahjoitti sen the National Galleryyn. Siellä se ihastuttaa museossa vierailijoita kaikkialta maailmasta. Tarvaspäässä on yksityisomistuksessa oleva Keitele-taulu, kolmas, jonka Viipurin Taiteenystävähdistys osti vuonna 1906, on Lahden taidemuseossa. Sen omistaa nykyään Viipuri-säätiö. Kesällä 2011 Jyväskylän Taidemuseossa oli nähtävillä Keitele-taulu. Lintulahdelta näkymä Keiteleelle on tänäkin päivänä samanlainen. Todennäköisesti on ollut myös neljäs "Keitele"-teos, joka on tuhoutunut tulipalossa 2002. Taulu on ollut yksityisomistuksessa.

kuva no 45 **Ilves-Matti**

Gösta Serlachiuksen taidesäätiö
Serlachius-museot

Gallén maalasi Lintulan arenttimiehen "Ilves-Matin", Matti Honkosen, pieksuineen ja piippuineen. Maalaus on Gösta Serlachiuksen Taidesäätiöllä Mäntässä.

Gallén maalasi "Saunatyttö", Roosa Honkosen, taustalle Keiteleen. "Saunatyttö ja lapset" taulussa Ilves-Matin 17-vuotias tytär Roosa veljensä Aaton tai Antonin ja sisarensa Alman kanssa on jäänyt odottelemaan muita saunaan menijöitä vesisanko oikeassa kädessä, vasta vasemmassa kainalossa. Alma oli silloin 11-vuotias, veljet 8- ja 5-vuotiaita. "Vihtapoika" on Matti Honkosen lapsi.

kuva no 46

**Saunatyttö / Badstugaflicka / Sauna Girl, 1904,
öljymaalaukset / Olja / Oil 75 x 95 cm. Yksityiskokoelma / Privatsamling / Private
Collection.**

Kuva: Gallen-Kallelan Museo / Douglas Sivén.

"Kesämaisema"-maalauksessa on maisema Lintulasta ruuspellon yli Keiteleelle, taustalla Haapasaari. Maalaus oli Jyväskylän Taidemuseon näyttelyssä 2011. "Lintulan saari" (Juhannusyö) on Haapasaari juhannusyönä. Konginkankaaseen liittyviä ovat erilaiset versiot pilvimaisemista, mm "Pilvitornit", kaksi eri teosta, ja "Pilvinen järvimaisema". Lintulaan liittyviä teoksia on myös "Mary Lintulan rannassa". Gallénin lempikukkaa, valkeita juhannusruusuja, kasvoi Lintulan porstuan ympärillä, "Valkoisia ruusuja" myytiin 223500 punnalla, noin 2,2 miljoonalla markalla Sothebyn huutokaupassa Lontoossa 7.4.2000. "Kuisti"-teoksessa on juhannusruusuja arenttimiehen portaikossa.

Keloja on eri teoksina, mm "Palanut metsä", "Kelohonka", "Kelo rantavedessä", "Murtunut puu", "Palanutta metsää" ja muita luontoon liittyviä maalauksia ovat "Kesäyömaisema", joka on Satakunnan Museossa Porissa, "Sisäjärvimaisema", "Konginkangas, hiekkaranta", "Selvä päivä Keiteleellä", "Sateenkaari ja salama", "Juurakko rantatörmässä", "Metsäkivikko" ja "Kulon jälkeen versovaa vihreyttä".

Gallén kulki maalausretkillään myös Kotasen myllytietä pitkin. Myllypohjan talot tulivat varmaan tutuiksi niin kuin Iisjärven jokireitin tienoot. Muistikuvia taiteilijan perheestä oli myös Räihän myllärillä, Otto-Ville Huuskosella, niin kuin monella muullakin Räihän Myllypohjan asukkaalla. Viereinen Ilvesvuori oli suosittu retkikohde myös. Rantalan talon tytär Ida avioitui Iso-ahon Vihtorin kanssa. Vihtorin isää Kallea Gallén käytti myös mallina. Perimätiedon mukaan myös Saukkolan isäntä Sulo Laitinen oli Gallénin mallina.

"Muikuntähystäjä", mallina oli Iso-Ahon Kalle Paananen, teos on Åbo Akademiassa Turussa. Muikkuparvet näkyivät ajoittain pinnassa, muikuntähystäjä havaitsi ne helpommin veneessä seisoen. Perimätiedon mukaan Gallén osallistui nuotanvetoon. "Mies veneessä", "Harmaa talonpoika", "Talo rakenteilla" teokset kuuluvat myös kesällä 1904 maalattuihin teoksiin.

Axel Gallén maalasi "Kaatuneen hongan" vuonna 1904. Se on Serlagiuksen Taidemuseossa. Gallén kävi kesällä 1904 Niemelän savupirtissä, jossa vallitsi hiljainen rauha, vaikka yksi naisista makasi sairaana valitellen aina välillä. Gallén kävi siellä arkkitehti Yrjö Blomstedtin kanssa noitien etsimisretkellään. Kesän aikana syntyi ekspressiivinen "Nainen Savupirtissä", jonka hän maalasi valmiiksi seuraavana vuonna.

Gallén lienee käyttänyt maisemien tallentamisessa apunaan myös Jyväskylän Rohdoskaupasta ostettua kameraa. Keiteleen rannoilta Konginkankaalta ja Suolahdesta on kaiken kaikkiaan 49 maalausta. Tarvaspään kortistosta löytyy pitkä lista teoksista, jotka ovat mahdollisesti syntyneet Konginkankaan-Suolahden alueella. Kesään 1904 liittyy 37 teosta, piirustuksia sekä luonnoksia on lukemattomia.

Gallén kävi usein Pykälämäessä ja vei juhannusruusupensaasensa Joosepille ja Justiinalle. Pykälämäen Jooseppi oli taitava puuseppä ja teki Gallénille suuren maalaustarvikelaatikon ja paletin sekä ompeli sille vielä öljykankaasta suojalaukun. Pykälämäen Justiinahan kertoi siitä Helmi Helmiselle; "Jooseppi nikkaroi yhtenä sen moalloutoa". Gallén petsasi sen vaaleanharmaanvihertäväksi ja se oli hänellä mukanaan tehdessään suuria maalauksia.

Gallén kävi myös Laajanrannalla maalaamassa. Kalle Åcker/Kaukometsä on kertonut lapsilleen Gallénin maalanneen ukon selkää ja Keiteleen rantamia ja saarta Autiossa sekä Keitelettä entisen osuuskaupan yläpuolisella mäensyrjällä. Gallén oleskeli luultavasti rannalla olleessa kestikievarissa Kuvernöörin virasto oli päätöksellään toukokuun 9:nä päivänä vuonna 1900 määrännyt, että kestikievarin ja kyydinpidon hoitaminen Laajan talon tienoilla Konginkankaan kappelin Pyyrinlahden kylässä on annettava Kaarle Okkerille viiden vuoden ajaksi, joka mainitun toimen on Konginkankaan piirin v. t. nimismiehen 15. p:nä viime joulukuuta 1899 toimittamassa urakkahuutokaupassa hän on ottanut tehtäväkseen 140 markan vuotuista korvausta vastaan. Seuraavana vuonna Laukaan kunta maksoi toukokuun 9. päivänä kuvernöörin viraston tekemällä päätöksellä talokas Kaarle Okkerille 325 mk vuotuista vuosimaksua koko kyyditysvolvollisuudesta Suolahden aseman läheisyydessä.

Rannalla oli laituri, johon matkustaja-alukset poikkesivat. Vanha tie Liimattalaan päin meni aikoinaan Keiteleen rantamilla. Kalle Åckerin/Kaukometsän isoisa Nicodemus Pyy asui Autiossa 1800-luvun lopulla. Hänen v. 1867 syntynyt poikansa Kalle Åcker omisti Aution hänen jälkeensä.

kuva no 47

Näkymä Aution pihasta Keiteleelle

Helmi Helminen;

Siellä ne kelohongat ovat seisseet hänelle kukkina, joita hän itse Kallela-kirjassaan kuvaa. Kyläkunnista hän on maalannut Kotasen rantatörmät, näköalat Saukkovuorelta ja Lintulahden rantakiviltä. Suurimman paikkakunnallisen mielenkiinnon kohteina ovat kuitenkin kansantyyppikuvat, mm Matti Honkosen maalaaminen solkvyö vyötäisillä ja piippu hampaissa rannassa istumassa".

Vuoden 1907 tienoilla Axel Gallén suomensi nimensä Akseli Gallen-Kallelaksi, siksi tässä käytetään hänen senaikuista nimeä.

Honkosen perhe

"Ilves-Matti", Matti Honkonen, muutti perheineen Pietarsaareen. Hänen pojanpoika, suutari Aatto Honkosen poika ja haastatteleman Paula Björkin veli, Kuuno Honkonen oli voimistelunopettaja ja kansanedustaja sekä Suomen suurlähettiläs Saksan Demokraattisessa Tasavallassa toimien uransa aikana myös monissa yhteiskunnallisissa luottamustehtävissä. Hän osallistui Lontoon Olympialaisiin vuonna 1948 korkeushyppääjänä menestymättä kuitenkaan. Hän esiintyi Jörn Donnerin ohjaamassa elokuvassa "Täältä alkaa seikkailu", jossa hän esitti kansanedustaja Kalle Pajusta v. 1955.

Matti Honkosen Roosa-tytär asui myös Pietarsaareessa. Hän oli töissä tupakkatehtaalla. Alma muutti Amerikkaan ja Eemel Ouluun.

kuva no 48

Honkosen perhe

Aatto ja Edith Honkonen, takana lapset Sonja, Paula ja Kuuno

Veneretket Keiteleellä

Kesäkuun puolivälissä Axel Gallén matkusti Kömi-laivalla Suolahteen vastaanottamaan sinne rautateitse Jyväskylästä tilaamaansa pientä moottorivenettä. Vene, Jolandaksi kastettu, oli Keiteleen ensimmäinen moottorivene. Bensiinikäyttöiset moottoriveneet olivat tulleet Suomen markkinoille vasta pari vuotta aiemmin. Kun vene oli saatu lasketuksi rautatievaunusta vesille, poikkesi Gallén tervehtimään Ahoniuksen perhettä. Kesken kahvinjuonnin saapui rautatien lennättimen välityksellä tieto Bobrikoffin kuolemasta. Sinä yönä, 16. kesäkuuta, he valvoivat myöhään ja juhlivat isänmaallista juhlaa. Illan päätteeksi Gallén teki Ahoniuksen perheen kanssa veneellä vielä "pruuvireissun". Moottorivene vaikutti osaltaan siihen, että suurin osa Konginkankaan kesänä maalatuista maisemista on järvimaisemia.

Bensiiniä Gallén tilasi ystävältään, proviisori August Laurénilta Jyväskylän Rohdoskaupasta. Veneen kajuutassa saattoi yöpyä ja siinä oli vaivatonta kuljettaa myös maalaustarvikkeita. Vähitellen hän oppi käyttämään moottoria ja nautti venematkoista eri puolille Keitelettä. Alex Gallen ja asemapäällikkö Ahonius kävivät Jolanda-veneellä Viitasaarella lohestamassa.

Eräänä heinäkuuisena iltana Axel Gallen vieraili Riihilahdella Lepolassa opettaja Kustaa Laitisen luona. Laitisen 15-vuotias poika Eino (E. K. Laitinen, piiriesimies) lähti Gallenin kaveriksi ongelle Koivuselälle, koska isällään Kustaalla oli muuta menoa. Gallén uppoutui ajatuksiinsa katsellessaan

tuimankin näköisenä maisemia unohtaen tyystiin onnessa pyristelevät ahvenet eikä Eino tohtinut siitä hänelle huomauttaa, hiukan arastelikin suurta taiteilijaa. Gallén yöpyi Lepolassa ja souteli sitten aamulla Lintulaan. Gallén vieraili Lepolassa muulloinkin, kävi nuotalla Kustaan kanssa ja herkutteli Ida Laitisen kuorekeitolla. Alex Gallen oli arvostettu vieras Lepolassa, " iso musta mies"! oli Ida Laitinen kuvaillut Gallenia kunnioittavasti ja ihastusta äänessään.

23.9.1904 Gallen lähti Suolahdesta Lintulaan, mutta eksyi matkalla. Vasta iltahämärässä hän saapui Sumiaisiin Matilanvirralle. Hän nousi maihin Lepolassa. Hän yöpyi aitassa, jossa oli liian lyhyt sänky. Yö oli kostean kylmä, viluissaan Gallen jätti takin päälleen ja peiton päälle hän levitti vielä turkkinsa. Aamulla sumun hälvennettyä hän jatkoi matkaansa Lintulaan. Se venematka oli hänen mielestä oikein hupaisa.

Vähitellen hän oppi käyttämään veneen kaikkia vempaimia. Hänestä oli oikein hauska istua piippua poltellen ja tutkia vesiväyliä. Gallenin mielestä vesillä ja maissa oli ihanan kaunista, kuin Keitele olisi ollut "Kalevalanmeri, jolle Väinämöisen veneen jäljistä jäi vahva viri hänen ulapalla purjehtiessaan". Gallén teki veneretkiä mm arkkitehti Yrjö Blomstedtin, proviisori August Laurénin, asemapäällikkö Rudolf Ahoniuksen ja proviisori Ferdinand Tabermanin kanssa.

Lokakuun viidentenä päivä Gallén ajoi veneellä Suolahteen, josta se kuljetettiin Vilppulaan. Jolanda oli Gallénin perheen käytössä vuoteen 1910 loppupuolelle saakka Ruoveden Kalelan vesillä. Ahonius tilasi vuonna 1906 tismalleen samanlaisen moottoriveneen. Gallénin Konginkankaan kesää seurasi loppuvuodesta 1904 kirjeenvaihtoa asemapäällikkö Ahoniuksen kanssa. Ahonius selvitteli niissä kirjeissä Gallénin matkatavaroista puuttumaan jäänyttä koria "kallisarvoisine sisältöineen", joka sitten löytyikin.

kuva no 49

Lepola venevajoineen järveltä

Gallén ja kuuluisa "noitaylimys" Jooseppi

Gallénin kiinnostus tietäjiä ja noitia kohtaan johti maalausretkiin erakkosaarillaan elävien, noidiksi väitettyjen originellien luo, heitä etsiessään hän kerran ajautui Niemelään Yrjö Bomstedtin kanssa. Patasalon itärannalla asui Konginkankaan kuuluisa "noitaylimys". Niihin aikoihin liittyy Gallénin käynti jyvaskyläläisten ystäviensä kanssa itse "päätielijän" luona. Lintulasta he ajoivat moottoriveneellä ensin kirkonkylään hakemaan mukaansa tuttua suutaria, joka oli kieleltään sivakka ja huumorintajuinen. Ensin he poikkisivat erääseen lahdenpoukamaan, josta metsän takaa pirtistä he saivat mukaansa Taavetti-noidan, joka juuri oli syytteessä noituudesta. Sitten he jatkoivat matkaa vielä suuremman noidan luokse. Kun Taavetti kuuli, että ollaan menossa tapaamaan Konginkankaan päätielijää, hän jyrkästi kieltäytyi tulemasta mukaan ja hänet oli laskettava maihin.

Tuuli oli yltnyt myrskyksi kun he saapuivat perille. Aikansa huudeltuaan rannasta, talon väki haki heidät tupaan. Tuvassa jutellessa ukolle annettiin aika ryyppy suun avajaisiksi. Siitäkös emäntä suuttui, eikä siinä mikään muu auttanut kuin tarjota hänellekin ryyppy. Hänellekin olisi pitänyt tarjota ryyppy heti tupaan tultaessa, niin emäntä opasti vieraita. Suutarin kanssa oli sovittu, että hän muka sairastaa hammassärkyä, jotta he pääsevät näkemään ukon temppuja. Kotvasen kuluttua noitaylimys sanoi, että mennäänpäs sitten pajaan. Suutarin valitellessa hammassärkyä, ukko lohdutteli kohta helpottavan, jahka hän ensin käy metsässä. Suolta hän haki onton haapaisen lieriön,

pani siihen karkeita suoloja ja jotain muutakin. Otti sitten puisen tulpan ja meni ulos. Osa seurueesta meni perässä, apteekkarin ja suutarin jäädessä sisälle valmistelemaan omaa noitakonstiaan. "Ylimys" teki "yleisesti tunnetun tekosen", lukien samalla loitsuja. Palattuaan pajaan hän pisti lieriön ahjoon alkaen kuumentaa sitä. Lieriön pihistessä ja räiskyessä ukko luki haltioissaan lukujansa ääni käheänä. Lopulta hän avasi lieriön, josta nousi voimakas ja pistävä käry. Sitten hän otti lieriöstä suoloja pannen ne suutarin suuhun höpisten samalla loitsujaan. Vakavina he kuuntelivat miehen höpinöitä vielä tovin. Suutari väänsi suunsa kaikkein katkerimpaan irvistykseen ja ilmoitti hammassärlyn helpottavan.

Gallén sanoi heidänkin osaavan kovia taikoja. Pajakiuluun, jossa oli vettä, apteekkari heitti ison kimpaleen mukanaan tuomaansa kaliumia. Se rupesi siinä heti vimmatusti kiertämään, sähisemään ja sauhua päästämään koko panoksen noustessa kiulusta seurueen silmille ukon ihastuksissaan ihmetellen silmät ihan kiulun reunalla, jolloin kalium sylki pahoin hänen silmille. "Noitaylimys" oli haltioissaan, vaikka silmävalkuaiset loisti aivan verillä ja vakuutti, ettei heidän tai'at häntä vahingoita, oli hän niin suuri noita. Eikä siinä mitään vahinkoa tullukaan. Pirtissä otettiin hyvillä mielin lähtöryppy, emännällekkin annettiin ja tietäjälle korvattiin runsaasti suutarin parantaminen.

"Ylimys" innostui kehumään vielä esi-isiä, suurempia tietäjiä kuin hän oli. Hänen isä oli semmoinen mies, että kun häntä kuoltuaan lähdettiin viemään kirkolle haudattavaksi, hevonen ei suostunut vetämään, vaan härkä täytyi valjastaa eteen. Matka oli ollut kaamea, suurin ponnistuksin päästiin viimein hautausmaalle, mutta silloin tuli koko pohjoinen taivas mustana kaarena perässä.

Paluumatkalla he poikamaisina ilveilivät suutarin hammassärkyä ja ilveilemään varsinkin nauttimaansa lääkettä. Kuultuaan ukon tempuista, suutari tulistui niin, että vetäisi puukon esiin. Mutta huumorimiehenä hillitsi hän pian luontonsa ja nauroi muun porukan kanssa tapausta. Gallén on kertonut "noitaylimyksestä" Kallela-kirjassaan.

Gallénista kertovien kirjojen mukaan sama Jooseppi teki maalauslaatikon. Sen teki Pykälämäen Jooseppi Liimatainen, joka myös oli tietäjä ja "poppaukko", mutta ei asunut Patalahdessa. Pykälämäen Justiinahan kertoi Helmi Helmiselle, että "tuolla riihessä myö oltiin sillont vielä, savutupariihessä, jossa se käv sitte yhtenä, kun Jooseppi nikkaroi yhtenä sen moalloutoa". Gallén tutustui myös Laiteen Eeroon, kyläkunnan poppamiehen Kalaniemestä, jonka hän sai puhumaan tietonsa juonen avulla. Hammassärkyä Eeronkin luokse lähdettiin parantamaan Hautsalon Villen kanssa, saaden Eeron tarjotuilla ryypyillä loitsuamaan.

Helena Simonaho

-otan mielelläni vastaan täydentäviä, tarkentavia, korjaavia, perimätietoa, ym tietoja aiheeseen liittyen

Lähdetietoja;

Suomen Kuvalehti 1933

Keskisuomalainen 1.5.1968

Helsingin Sanomat 2012, Unto Hämäläinen

Suomen kansalliskirjaston sanomalehtien digitoidut aineistot

Maailmannavan elämää, Marketta Mäkinen

Minä palaan jalanjäljilleni, Akseli Gallen-Kallelan elämä ja taide,

Janne Gallen-Kallela-Siren

Akseli Gallen-Kallela, Kirsti Gallen-Kallela

Rakkaus Keski-Suomeen, Aivi Gallen-Kallela, Hannu Tarmio

Akseli Gallen-Kallelan museo, Tarvaspää

Muikkuja tähyilemässä, Otto Minkkinen

Piirteitä asuinrakennuksen kehityksessä pohjoisessa Keski-Suomessa,
Albert Hämäläinen, Suomen Museo 1927
Keski-Suomen kansanrakennukset, Albert Hämäläinen
Suomen taiteilijoita, Hertta Tirranen
Kerttu Hintikan perikunnan arkisto
Internet

Haastattelut

Paula Björk
Hannu Huuskonen
Ranta-ahon Penttisen sisarukset
Anneli Tapper
Urpo Tapper
Anneli Kauta-Soljava
Ansaliina Krogerus
Kari Kaukometsä
Elvi Lustig
Salme Piilola
Pauli Honkonen
Heikki Kovanen

Sukuselvitys

Veli Rytönen

Valokuvat

Museovirasto
Akseli Gallen-Kallela, **Saunatyttö / Badstugaflicka / Sauna Girl, 1904**
öljymaalaukset / Olja / Oil 75 x 95 cm
Gallen-Kallelan Museo / Douglas Sivén,
Yksityiskokoelma / Privatsamling / Private Collection
Ilves-Matti, Gösta Serlachiuksen taidesäätiö, Serlachius-museo
Kömin Killan arkisto
Veli Rytönen
Anneli Kauta-Soljava
Raili Tuomi
Kerttu Hintikan perikunnan arkisto

Juhannusyö Kömin takamailla

Puupiirtäjä K. Carlstedt ja taiteilija Tora Vega Holmström Pykälämässä

Kalle Carlstedt syntyi 1891 Liedossa asemapäällikön perheeseen, mutta perhe muutti Kuurilaan, lähemmäksi isoisää, Carl Fredrik Carlstedtiä, Sääksmäen kappalaista ja pappilaa, jossa perheen lapset saivat viettää aikaa loma-aikoina. Kouluaikoina hän oli vilkas ja sanavalmis, koulun rasavilli.

Kalle Carlstedt oli isänsä ja setänsä tavoin vanhojen kulttuuriarvojen innokkaita vaalijoita. Hän tunsu harrasta, ymmärtävää kansatieteen ja kansantaiteen rakkautta. Hänelle kansallinen oli kaikki kaikessa ja suuntasi katseensa sen vuoksi korpikylien monikerrokselliselle kulttuurille löytäen oman eurooppalaisuutensa Sisä-Suomen harmaista mökeistä ja erämaista. Hän tyytyi viettämään eristynyttä elämää Sääksmäellä, asuen viimeksi Kiiliällä. Hänen Kiiliä-kodissaan oli talonpoikaisia, koristeluja huonekaluja. Oman olemuksensa hän piti talonsa romanttiseen ränsistyneisyyteen soveltuvassa asussa. Hän kulki kylälläkin avojaloin, päässä kauhtunut baskeri, tai nurkista solmittu nenäliinä, paidan hihat läärityinä, housunpuntit kadonneina, hampaissa ikäkulu perintöpiippu. Hän hoiti myös itse maatilaansa.

Kun Carlstedt matkusti Gallen-Kallelan ihailemalle Konginkankaalle, tapahtui se varmasti samasta syystä. Kalle Carlstedt kirjoitti maaliskuussa 1912 sisarelleen toiveestaan matkustaa kesällä Konginkankaalle, jos hän saa matkarahat kokoon. Hän oli tutustunut Seurasaassa Niemelän muinaisaikaiseen haikutupaan ja sen piharakennuksiin. Häneen oli syttynyt palava into lähteä sinne piirtämään. Kalle Carlstedt vieraili Konginkankaalla kesälomallaan 1912. Jouluna 1913 hän sai päästötodistuksen Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulusta. Hän kertoo Gallen-Kallelan matkustaneen Jyväskylään samassa junassa ja nähneensä tälle taiteilijalle ominaisia maisemia "kuivalatvaisine honkineen", jotka ojentelivat vääriä, punakeltaisia oksiaan taivasta kohden. Junassa matkustajat pitivät hänelle seuraa. Eräs utelias savutuvan isäntä oli näyttänyt hänelle Niemelän torpan paikan Konginkankaalla, missä se oli sijainnut ennen Seurasaaren siirtoa.

Carlstedt asui Konginkankaan pappilassa tutun kirkkoherran perheen parissa. Oskar Godenhjelm-Kairamo oli Konginkankaan kirkkoherrana silloin. Sitä ennen hän oli ollut Sääksmäellä kappalaisena 1894-1909 ja tunsu varmaankin Kalle Carlstedtin isoisän. H. Kairamo ilmoitti lehdissä jo vuonna 1910, että Konginkankaan pappilaan otetaan nuorisoa täysihoitoon 60 mk kuukausimaksulla, niin varmaan myös kesällä 1912.

Carlstedt vietti Konginkankaan pappilassa rattoisaa elämää. Hän ui, souteli, maalasi ja käveli sekä illalla myöhään että päivällä. Juhannusta vietettiin pappilassa kokkoa polttaen ja sen jälkeen nuoret lähtivät Räihään kuultuaan Mason mäessä olevan suuren kansankokon. Jo kaukaa he näkivät taivasta tavoittavan savupilven. Suuri kokko hulmusi Mason mäen rinteessä monen miehen korkuisena tulipatsaana. Satalukuinen juhlaväki tanssi jonossa alhaalla lahdenpohjassa olevalla maantiesillalla jonkun soittaessa suupilliä. Vanhat mummot keittivät kahvia, toiset myivät vehnästä. Osalla naisista oli kukkaseppele hiuksillaan, osalla miehistä oli suopursun kukkia tungettuna kippurakärkisten pieksujen varsiin. Carlstedt ihasteli niitä iloisia ja juhlallisen päätöksen jäykistämiä kasvoja, juuri sitä hän oli odottanutkin, mutta pettyi sitten nähdessään sillalla "muotinuken", ruotsalaisen Tora Vega Holmströmin, taiteilijan, joka oli Kalaniemessä maalaamassa kansanomaisia ihmisiä. Akseli Gallen-Kallela oli tavannut hänet Helsingissä ja kehoittanut häntä maalaamaan Konginkankaalle. Holmström halajasi Konginkankaalle selvästikin vanhassa karelianistisessa hengessä. Tora Vega Holmström asui eräässä Soskon torpassa, hän oli ollut siellä jo viisi viikkoa ennen juhannusta ja viipyi vielä syksylläkin Kalaniemessä.

Mason silta oli pieni tanssipaikaksi, joten väkeä siirtyi Pykälämäen uudisraivaksen kivikkoiselle kankaalle. Hän kertoo Pykälämäen pirtin olleen kokonaan pyöreistä hirsistä, tuohikattoisen ja savutuvan ilman välikattoja ja muita turhuuksia. Kiuas oli matala, kivistä tehty. Jooseppi kertoi siellä puitavan viljankin. Justiina keitti saunassa heille oikein hyvää kahvia. Pykälämäen pihassa tanssittiin "hurjastikin". Kiperäkärkiset pieksut kaikilla miehillä ja naama kuin metsän pedolla. Carlstedt kertoi Holmströmille näiden erikoisen näköisten miesten olleen "Lintulan tyyppiä", Lintulan naapurin Pöytäniemen talon poika oli miehen mallina Gallénin maalauksessa. Carlstedtin Emma-täti oli sanonut, ettei kenelläkään ole sellaista luonnotonta naamaa. Siellä Carlstedt sanoi nähneensä kyseisen miehen omin silmin.

Aamun sarastaessa he astuivat ulos savupirtistä matalan kamanan alitse katsellen piirileikissä ilakoivaa laulavaa joukkoa, joka kilvan pyöri piirileikkiä. He lauloivat hyvin kauniisti ihania lauluja, kukaan ei loilottanut eikä huutanut. Tasaisen tantereen vastaisella puolella oli ihana maisema hämärään taivaita yhdistävään sineen kadoten. Sitä juhannusta Kömin takamailla Carlstedt sanoo tuskin koskaan unohtavansa, sellaista hetkeä koskaan aiemmin kokeneensa. Hän toivoi joskus vielä vetäytyvänsä Kömiin syrjään muulta maailmalta.

Syksyllä 1915 Carlstedt oli jälleen Konginkankaalla asuen Soskon Harmaalan torpassa samassa huoneessa kuin Tora Vega Holmström vuonna 1912. Hän kertoo kirjeessään Holmströmille siellä olevan kylmä, kylmän huoneessaankin. Uneksija, jolla on sairas sydän, asui siellä puulaattojensa ja papereidensa keskellä yllään vanhat risaiset vaatteet, työskenteli olipa yö tai päivä, miten sattuu. Hän kirjoitti kiintyneensä Pykälämäen Jooseppiin ja Justiinaan, jotka olivat rehellisiä ja ystävällisiä ihmisiä.

Konginkankaalla Carlstedt maalasi kaksi tuulimyllyä, kaksi aittaa, kirkon, sillan, liiterin, kujan sivun, navetan ja "Iitan pojan". Hän maalasi vesiväreillä, vain yhden maiseman hän maalasi öljyväreillä. Hän suunnitteli myös neulomamalleja Godenhjelmin ja Strengin säätyläisperheille. Jyväskylän Carlstedt-arkiston töistä 15 on tunnistettavissa 1915 Konginkankaalla tehdyiksi. Ne ovat taitavasti sinisellä liidulla tehtyjä "skissejä". Osa on tekstein paikannettu; Soskon Harmaala, Räihän mylly ja Pykälämäki, aiheitten ollessa kansantieteellisiä.

Kalle Carlstedt vieraili Konginkankaalla vielä useasti, L. Wennervirran mukaan ainakin vuosina 1945, 1943, 1945 ja 1947. Hänen lempireittinsä oli Keuruu-Jyväskylä- Suolahti- Konginkangas-Viitasaari. Hän kutsui sitä puupiirtäjän reitiksi. Sen varrelta hän keräsi vaikutteita taiteeseensa.

Kalle Carlstedtin (1891-1952) taiteellisen tuotannon huippuja ovat ennen kaikkea "Sadan Kantelettaren laulun" ja Eino Leinon " Helkavirsien " kuvitukset. Hän on Suomessa ensimmäisenä valinnut puupiirrännän varsinaiseksi taidealakseen ja puupiirroksissa hän kehitti tekniikkaansa ja ilmaisuaan niin pitkälle kuin se tämän taidemuodon puitteissa on mahdollista, (Wennervirta 1956). Kalle Carlstedt oli vaatimaton, omaperäinen, sydämellinen ja Sääksmäellä eristyneeseen maalaisympäristöön tyytyväinen taiteilija. Siellä hän uppoutui luomistyöhönsä ja kohosi vähitellen puupiirrännän mestariksi. Puupiirrosten ohella merkittäviä olivat myös hänen maisemamaalauksensa, astetelmansa ja vesivärimaalauksensa. Kalle Carlstedt kuoli 1952 Sääksmäellä.

Konginkankaan kirkkoherran Oskar Godenhjelm-Kairamon pojat, Valter ja Eino, asuivat aikuisina Sääksmäellä, molemmat postin palveluksessa. Yhteydenpito heidän ja Kalle Carstedtin välillä varmaan jatkui siellä.

kuva no 50 **Mason silta**

Helena Simonaho

Lähdetietoja;

Kalle Carlstedt, metsien ja rantojen kulkija, L. Wennervirta
Suomen taiteilijoita, Hertta Tirranen
Internet

Valokuva Kaarlo Minkkinen, Kömin Killan arkisto

Aleksis af Enehjelm Hannulassa

Aleksis Gustaf Maximilian af Enehjelm syntyi 2.8.1886 Hämeenlinnassa. Hän kuului suomalaiseen Enehjelmin aatelliseen sukuun, oli suomalainen tenorilaulaja ja radiokuuluttaja. Hän toimi myös Helsingin musiikkiopiston opettajana antaen samalla konsertteja. Hän lauloi oopperassa Suomessa ja Saksassa. Hän myös sävelsi yksinlauluja ja julkaisi vuonna 1919 novellikokoelman sekä romaanin "Giovanna går vilse" vuonna 1934.

Hän työskenteli vuodesta 1926 Yleisradiossa ollen ensimmäinen palkattu toimihenkilö; kuuluttaja, ohjelmain kokoonpanija ja toimittaja. Hänen kuulutuksellaan yhtiö aloitti ensimmäisen lähetyksensä 9.9.1911. Hänestä kehkeytyi yksi merkittävimmistä suomalaisista radio-persoonista. Hänen uransa radiossa muodostui mittavaksi. Siihen aikaan ei ollut vielä erikseen urheilutoimitusta, vaan Enehjelm luki myös urheilutulokset. Aleksis af Enehjelm ja Markus Rautio ovat radiodokumentoinnin pioneereja, sen alkuun sysääjiä. Enehjelm toi radioon kuvailevan selostustyylin ja vei usein mikrofonin ulos studiosta haastatellakseen ihmisiä hyvinkin improvisoiden. Hän teki myös reportaaseja ja saattoi laulaakin tarvittaessa Ylen konserteissa.

Aleksis af Enehjelm vietti kesälomiaan monena kesänä Liimattalan Hannulassa. Hänellä oli aikomus tehdä juttua Hannulasta, mutta se jäi tekemättä. Markku Hannula kertoo hänen ja isänsä Iivarin istuneen usein salissa lasillisilla ja Markku pikkupoikana istui monet kerrat Enehjelmin polvilla. Markku ei tiennyt mitä kautta Enehjelm oli osannut tulla Hannulaan.

Enehjelm oli varmaan ihastunut hienoihin näkymiin Kotimäeltä. Siellä oli ennen tanssilavakin, Pekkolan Arttu soitti siellä haitarilla ja väki tanssi. Enehjelm oli mukava, lupsakka mies, joka osallistui talon töihin muiden kanssa. Hän kävi sunnuntaisin Konginkankaan kirkossa jumalanpalveluksessa talonväen kanssa. Julmala oli siihen aikaan lukkarina. Kirkkoväki ihasteli Enehjelmin komeaa virren veisuuta.

Valokuva Hannulassa on otettu 18.7.1929 Kenen tyttäriä kuvassa on? Markku Hannula ei tunnistanut heitä.

Aleksis af Enehjelm kuoli Helsingissä 19.7.1939.

kuva no 51

Aleksis af Enehjelm Hannulassa

kuva no 52

Näkymä Kotimäeltä Liimattalaan

Helena Simonaho

Lähdetiedot;

Markku Hannula, haastattelu

Internet

valokuva

Markku Hannula

Klarinetistitaiteilija Kalle Åcker

Pyyrinlahden Laajanrannalta Mäenpään talosta oli kotoisin klarinettitaiteilija Kalle Åcker. Hänen hyvä ystävä Matti Viljam Rajula soitti klarinettia ja saksofonia. Rajula sävelsi klarinettipolskat Suomi polkan ja Lapatossun polkan. Polkat ovat nopeita, teknisesti mutkikkaita, mutta myös kiitollisia soitettavia. Rajula teki levytykset niistä yhdessä ystävänsä Kalle Åckerin kanssa 1930-luvulla. Molemmat soittivat Radion sinfoniaorkesterissa. Kalle Åcker menehtyi sodassa, mikä oli kova isku Matti Rajulalle.

Olisiko Kalle Åcker ollut vinkin antaja Aleksis af Enehjelmin Hannulan vierailuun?

Helena Simonaho

Lähdetiedot;

Kari Kaukometsä, haastattelu
internet